

Из Јеврејског гласа о јеврејској култури, Сарајева, Босне и Херцеговине, Краљевине Југославије. О пројекту „Оживљавање јеврејске културе на Западном Балкану“

Колико данас можемо да сазнамо из новина? У времену у којем нас информације, захваљујући алгоритмима који нас познају и исувише добро, саме проналазе, штампа може деловати као ограничени извор знања. Увид у садржај недељника *Јеврејски глас* показује колико је таква претпоставка погрешна. Поглед изблиза, преко озбиљне методологије, дигитализације, а затим и извлачења и презентовања садржаја *Јеврејског гласа* говори нам о богатству ове грађе. Повећање доступности садржаја публикације реализовано је у оквиру пројекта који подржава УНЕСКО, као део шире иницијативе „Култура и креативност за Западни Балкан“ коју финансира Европска унија. Циљ иницијативе је подстицање дијалога на Западном Балкану кроз јачање културног и креативног сектора, с намером да се оствари већи друштвено-економски утицај. Пројект „Оживљавање јеврејске културе на западном Балкану“ спроводи Медиациентар Сарајево у сарадњи са Удружењем „Хагада“ из Сарајева и Институтом за филозофију и друштвену теорију из Београда.

Јеврејски глас излазио је од 1928. до пред сам почетак Другог светског рата, 1941. године. То га чини другим најдуговечнијим јеврејским недељником у Краљевини Југославији, одмах иза загребачког *Жидова*. Дуговечност је само једна од разлога зашто је Јеврејски глас вредан пажње академске, али и шире јавности. *Јеврејски глас* се, наиме, издваја и као утицајан медиј који је превазилазио локалне оквире Сарајева и активно учествовао у обликовању политичког, културног и друштвеног живота јеврејске заједнице целе Краљевине Југославије. Овај недељник је проистекао из ранијих покушаја јеврејске штампе у Сарајеву. Више или мање успешни, ови покушаји спотицали су о идеолошке расправе о идентитету, посебно балансирању између очувања сефардске посебности и идеја о јединственом јеврејском националном идентитету. Настао као компромис из-

међу ових супротстављених струја, *Јеврејски глас* је успео да обједини различите перспективе, истовремено подржавајући јеврејске националне идеје и негујући културни плурализам. Кроз пажљиво балансирање између локалних и међународних тема, као и кроз праћење политичких, културних и друштвених дешавања, лист је изградио широку читалачку публику и постао кључна платформа за артикулацију идентитета и интереса јеврејске заједнице у времену великих друштвених промена.

До свих ових, али и бројних других информација, детаља, имена и датума могуће је доћи захваљујући опсежној методологији истраживања. Она сагледава овај недељник и као огласну таблу, али и као мултимедијални прозор у друштво у којем делују Јевреји заједно са народима с којима живе у Сарајеву, Босни и Херцеговини, и напослетку у Краљевини Југославији. Методологија дигитализације се заснива на комбинацији макро- и микро-нивоа анализе часописа, уз примену тематске категоризације и дискурзивне, културално-историјске и меморијске анализе. Циљ је био идентификовати обрасце, приоритете и динамику заједнице кроз садржај публикација. Преко одабира категорија (попут традиције, језика, заједнице, организација, културе, женског деловања и других), уз могућност вишеструке припадности текстова, претраживање текста је додатно олакшано. Овакав приступ омогућава интердисциплинарно истраживање часописа као историјског извора и културалног актера, пружајући увид у начин на који је јеврејска заједница обликовала и преговарала свој идентитет у ширем друштвеном контексту. Захваљујући моделу који је Медиационски центар Сарајево развио на својој платформи „инфобиро“, *Јеврејски глас* биће претражив преко кључних речи.

Јеврејски глас се издваја као изузетно занимљив истраживачки предмет управо због своје способности да истовремено функционише као политички релевантан, али и идеолошки отворен медиј. Уместо да се јасно сврста уз једну струју, лист балансира између подршке јеврејском национализму и пажње према свакодневним питањима локалних јеврејских заједница, посебно у Сарајеву. Ова двострука перспектива чини га драгоцен извором за разумевање начин на који једна мањинска заједница обликује свој

положај између локалног окружења и ширих, међународних токова. Посебно интригира уредничка одлука да се шира државна политика прати селективно, само онда када директно дотиче Јевреје, што отвара простор за истраживање стратегија опстанка и прилагодњавања у контексту политичке нестабилности и цензуре.

Једнако занимљив истраживачки слој открива се кроз интензивно праћење друштвеног живота и рада бројних удружења. *Јеврејски глас* не само да бележи активности јеврејске заједнице, већ их активно обликује: најављује догађаје, даје им видљивост и доприноси њиховом легитимитету. Кроз ове странице могуће је пратити како се гради друштвена кохезија, али и како се артикулишу разлике – генерацијске, идеолошке и класне. Управо у тим напетостима између различитих актера заједнице крије се богат материјал за истраживање унутрашње динамике једне мањинске средине која није хомогена, већ сложена и жива.

Културне рубрике додатно продубљују ову слику, откривајући *Јеврејски глас* као простор интелектуалне дебате, а не само информисања. Праћење књижевности, позоришта и уметничких догађаја, као и полемике које су се водиле на његовим страницама, пружају увид у процесе формирања културног идентитета. Посебно су инспиративни моменти отворених расправа, попут реакција на дела Исака Самоковлије, који показују да је лист био место где се идентитет не подразумева, већ активно преиспитује и обликује. За истраживача, ово представља ретку прилику да прати како једна заједница види саму себе у реалном времену.

На крају, можда најузбудљивији аспект јесте мрежа коју је *Јеврејски глас* стварао повезујући Јевреје широм Краљевине Југославије кроз дописништва и размену информација. Ова комуникациона инфраструктура открива лист као много више од локалног гласила: он постаје простор сусрета, размене и интеграције. Управо у тој способности да повеже различите средине, идентитете и идеје лежи његов највећи истраживачки потенцијал као пример како медиј може активно учествовати у изградњи једне заједнице у времену дубоких друштвених промена.

Жељка Опарница